



Eduskunnan hallintovaliokunta
hav@eduskunta.fi

Joutsenon vastaanottokeskuksen lausunto hallituksen esityksestä HE 28/2024 vp

Joutsenon vastaanottokeskus kiittää mahdollisuudesta lausua asiassa. Joutsenon vastaanottokeskus ylläpitää ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmää. Vastaanottokeskus lausuu esityksestä erityisesti ihmiskaupan vastaisen toiminnan ja ihmiskaupan uhrien näkökulmasta. Vastaanottokeskus viittaa lisäksi Maahanmuuttoviraston lausuntoon, jossa käsitellään tarkemmin mm. vastaanottorahan suuruutta ja suhdetta toimeentulotukeen.

Esityksen tavoitteena on mm. vähentää turvapaikka- ja vastaanottojärjestelmän houkuttelevuutta niin, ettei Suomeen hakeuduttaisi anomaan kansainvälistä suojelua perusteettomasti. Lisäksi esityksessä todetaan, että hallituksen ohjelman tavoitteena on lyhentää turvapaikkaprosessia ja tehostaa paluita ja nämä tavoitteet tukevat myös käsillä olevaa vastaanottorahaa koskevan esityksen tavoitteita. Tavoitteena on, että ajanjakso, jona henkilö on vastaanottorahan varassa, olisi mahdollisimman lyhyt ja luonteeltaan tilapäinen. Nämä esityksen taustat ja tavoitteet eivät suurelta osin käytännössä sovellu ihmiskaupan uhrien asemaan.

Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmään otettujen henkilöiden maassaolon ja maahantulon tarkoitus ei käytännössä ole auttamisjärjestelmään hakeutuminen ja auttamisjärjestelmän houkuttelevuus. Auttamisjärjestelmässä olevat henkilöt ovat jo olleet Suomessa ja heidän maahantulonsa syy ja väylä on ollut jokin muu. Kaikki vailla kotikuntaa olevat auttamisjärjestelmässä olevat uhrin, jotka ovat vastaanottorahan piirissä, eivät myöskään koskaan hae kansainvälistä suojelua. Tavoite turvapaikka- ja vastaanottojärjestelmän houkuttelevuuden vähentämisestä ei siten sovellu tähän henkilöryhmään millään tavalla.

Kuten esityksessä todetaan, esitetty vastaanottorahan pienennys koskee myös esimerkiksi henkilöitä, joille myönnetään ulkomaalaislain 52 a §:n nojalla ihmiskaupan uhrin tilapäinen oleskelulupa ja voi kestää vuoden ennen kuin uhrilla on oikeus hakea kotikuntaa. Kysymys ei siis ole kestoltaan lyhyestä ajanjaksosta eikä turvapaikkaprosessin lyhentämisellä voida vaikuttaa keston millään tavoin. Lisäksi on huomionarvoista, että tilapäisen uhriluvan tavoitteena on nimenomaisesti, että ihmiskauppatutkinnan asianomistaja pystyisi oleskelemaan Suomessa laillisesti todistaakseen rikollisia vastaan. Hänen oleskelunsa Suomessa on siis yhteiskunnalle rikostorjunnan näkökulmasta hyödyllistä.

Esityksessä tuodaan esiin, että ihmiskaupan uhrin tukiverkko ja mahdollisuus saada tukea auttamisjärjestelmästä esimerkiksi sosiaalipalveluna on vahvempi kuin kansainvälistä suojelua hakevalla tai tilapäistä suojelua saavalla eikä ihmiskaupan uhrin välttämätön toimeentulo tai huolenpito vaarannu.

Joutsenon vastaanottokeskus toteaa, että perusvastaanottoraha on jo nykyisellään tasoltaan vähäinen ja pieni suhteessa toimeentulotukeen. Vastaanottorahan pienentäminen tarkoittaa suuria vaikeuksia huolehtia sen turvin välttämättömistä perustarpeista ja pidempiaikaisesti pelkästään jo ruuasta. Täydentävällä vastaanottorahalla tai sosiaalipalveluilla ei voida korvata ruokamenoja. Auttamisjärjestelmässä olevaa voidaan osin muutoin

tukea täydentävällä vastaanottorahalla yksilölliseen harkintaan perustuen ja huomioiden säädökset ihmiskaupan uhrin yksilöllisen tuen tarpeen arvioinnista. Esityksen mukainen leikkaus perusvastaanottorahaan voi johtaa lisääntyvään täydentävän vastaanottorahan hakemiseen ja tarpeeseen lisäten etuuskäsittelyyn liittyviä työtehtäviä sekä täydentävän vastaanottorahan kustannuksia. Mahdollinen tarve lisätä hyödykkeinä annettavan tuen määrää puolestaan tarkoittaisi tämän toiminnan käytännön järjestämistä ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmän toiminnassa. Esitetty vastaanottorahan vähennys voi siis johtaa kulujen nousuun muissa kohdin, jolloin säästöjä ei välttämättä synny esityksen tavoitteiden mukaisesti.

Ihmiskaupan uhrien auttamisen tavoitteena on lisäksi nimenomaan toipumisen edistäminen ja mm. uudelleen uhriksi joutumisen ennaltaehkäisy. Nyt esityksessä jo itsessäänkin tuodaan esiin, että vastaanottorahan pienentämisellä voi olla negatiivinen vaikutus toimintakykyyn ja erityisesti mielenterveyteen eli nimenomaisesti toipumista haittaava vaikutus. Jos auttamisjärjestelmän asiakkuuskin tarkoittaa taloudellista ahdinkoa, ihmiskaupan uhriksi jo joutuneen riski turvautua epämääräisiin tarjouksiin lisääntyy ja voi lisätä uudelleen hyväksikäytetyksi joutumisen riskiä.

Joutsenon vastaanottokeskus on nostanut esiin jo valmisteluvaiheessa, että vastaanottorahan pienentäminen voi vaikeuttaa entisestään ihmiskaupan ja työvoiman hyväksikäytön ilmituloa. Yksi auttamisjärjestelmän toiminnan tavoitteista on, että apua tarjoamalla uhrit ja heidän kokemansa hyväksikäyttö tulisivat viranomaisen tietoon ja sitä kautta myös rikosvastuun ja rikostorjunnan toteutuminen mahdollistuisi todennäköisemmin. Sillä, mitä yhteiskunnan ja viranomaisen apuun turvautuminen tarkoittaa käytännössä, on merkitystä hyväksikäytön kohteena olevalle. Jos auttamisjärjestelmän apuun turvautuminen tarkoittaisi käytännössä taloudellista ahdinkoa pelkästään jo perustarpeiden osalta, ei apuun välttämättä olla valmiita tukeutumaan. Keskeistä tietysti olisi, ettei ainakaan huoli riittämättömästä perusturvasta estäisi valitsemasta turvautumista viranomaisen apuun ja irtautumista hyväksikäytöstä.

Pakolaisuus- ja siirtolaisvirtoihin liittyy aina myös ihmiskaupan riski. Kansainvälistä suojelua hakevien joukosta tunnistetaan turvapaikkaprosessissa ja vastaanottojärjestelmässä ihmiskaupan uhriksi joutuneita ja heitä ohjataan myös ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmään, jonka asiakkuuteen heillä voi olla oikeus. Mikäli hallituksen tavoite vähentää kansainvälistä suojelua hakevien määrää toteutuu, voidaan ajatella, että silloin myös ainakin näitä ihmiskaupan uhreja voisi olla vähemmän ja tällä olisi vaikutusta auttamisjärjestelmän asiakasmäärään ja toiminnan kustannuksiin. Samalla kuitenkin esitetty vastaanottorahan taso voi osaltaan lisätä pimeää työntekeä niiden kohdalla, jotka kuitenkin vastaanottojärjestelmässä ovat, harmaata taloutta, epäasiallisissa työolosuhteissa työskentelyä sekä hyväksikäyttö- ja jopa ihmiskauppatapausten riskiä tai niiden määrää.

Johtaja

Antti Jäppinen

Apulaisjohtaja

Katri Lyijynen

Asiakirja on sähköisesti allekirjoitettu asianhallintajärjestelmässä.
Maahanmuuttovirasto 16.05.2024 klo 10:47. Allekirjoituksen oikeellisuuden voi
todentaa kirjaamosta.

Jakelu

Eduskunnan hallintovaliokunta